

عبدالله بن محمد تعایشی

تعایشی، عبدالله بن محمد، رهبر حکومت مهدیون در **سودان**، بعد از **مهدی سودانی** است.

فهرست مندرجات

- ۱ - تولد نسب و تحصیلات
- ۲ - مهدی سودانی
 - ۲.۱ - توجه ویژه
 - ۲.۲ - فرماندهی ستاد
 - ۲.۳ - خلیفه صدیق
 - ۲.۴ - شکست ناپذیری
- ۳ - رسیدن به حکومت
 - ۳.۱ - ادعای سروری
 - ۳.۲ - مشکل حکومت
 - ۳.۳ - توجیه اقدامات
 - ۳.۴ - سلطه بر سودان
 - ۳.۵ - تضعیف قدرت
 - ۳.۶ - نامه به سران
 - ۳.۷ - وضعیت بحرانی
 - ۳.۸ - شکست‌های مداوم
 - ۳.۹ - رقابت اروپاین
 - ۳.۱۰ - نشانه پایان حکومت
- ۴ - زمان و محل مرگ
- ۵ - شیوه حکومت
- ۶ - مناسبات خارجی
- ۷ - اقدامات نظامی
- ۸ - نظام مالیاتی
- ۹ - فهرست منابع
- ۱۰ - پانویس
- ۱۱ - منبع

تولد نسب و تحصیلات

تعایشی به سال ۱۲۶۲ در نژادات سودان، در جنوب غربی ایالت **دارفور**، در خانواده‌ای مذهبی از طایفه تعایشه به دنیا آمد. علوم دینی را در حد امکانات خانواده‌اش فراگرفت.

[۱] موسوعه السیاسه، چاپ عبدالوہب کیالی، ذیل «عبدالله بن محمد التعایشی»، بیروت ۱۹۷۹-۱۹۹۴.

مهدی سودانی

در **سودان** آن روز، **انتظار** برای **ظهور مهدی** اندیشه‌ای رایج بود، و تعایشی در جوانی با ژبیر رحمة منصور - که در ۱۲۹۱ دارفور را تصرف کرد - به عنوان «مهدی» **بیعت** کرد، هر چند ژبیر حاضر به پذیرش این عنوان نشد.

[۱] پیتر ملکم هالت و م دالی، تاریخ سودان بعد از اسلام، ج ۱، ص ۸۴ - ۸۵، ترجمه مجتبی اکبری، مشهد ۱۳۶۶.

[۲] پیتر ملکم هالت و م دالی، تاریخ سودان بعد از اسلام، ج ۱، ص ۹۷، ترجمه مجتبی اکبری، مشهد ۱۳۶۶.

تعايشی با شنیدن آوازه محمداحمد مقلب به مهدی سودانی، به سمت شرق شتافت و در ۱۲۹۷ در جزیره آبا، در نیل سفید، به او پیوست و جزو مریدان وی شد. [۱۴] موسوعه السياسه، چاپ عبدالوہب کیالی، ذیل «عبدالله بن محمد التعايشی»، بیروت ۱۹۷۹-۱۹۹۴.

← توجه ویژه

محمداحمد از همان ابتدا به او توجهی خاص داشت، به گونه‌ای که برخی پیوستن تعايشی به محمداحمد را در گرایش او به **ادعای مهدویت** در ۱۲۹۸ مؤثر دانسته‌اند. [۱۵] پیتتر ملکم هالت و م دالی، تاریخ سودان بعد از اسلام، ج ۱، ص ۹۶-۹۷، ترجمه محمدتقی اکبری، مشهد ۱۳۶۶.

← فرماندهی ستاد

محمداحمد، متعاقب اعلان دعوتش، برای آغاز حرکت انقلابی خود ارتشی تشکیل داد و با دولت انگلیسی- مصری حکم بر سودان چهار سال (۱۲۹۸-۱۳۰۲) جنگید. وی تعايشی را فرمانده ستاد ارتش خود کرد.

← خلیفه صدیق

همچنین در همان سال، به تقلید از **تاریخ صدر اسلام**، چهار **خلیفه** برای خود برگزید - که یکی از آنان تعايشی بود - و به هر یک از آنان لقب یکی از خلفای راشدین را داد. تعايشی به «خلیفه الصدیق» یا «ابوبکر الصدیق»، خلیفه اول، مقلب شد؛ بدین ترتیب محمداحمد، به نوعی، جانشین خود را معرفی کرد.

[۱۶] ضرار صالح ضرار، تاریخ السودان الحديث، ج ۱، ص ۱۶۸، بیروت ۱۹۷۵، ۱۹۸۸.

[۱۷] ضرار صالح ضرار، تاریخ السودان الحديث، ج ۱، ص ۱۷۷، بیروت ۱۹۷۵، ۱۹۸۸.

← شکست ناپذیری

تعايشی به عنوان یکی از سه فرمانده نیروهای محمداحمد، بسیاری از سربازان بقاره را در فرمان خود داشت که نماد آن، پرچم سیاه بود. او حملاتی گسترده به نیروهای حکومتی وقت را رهبری کرد و به موفقیت‌های بسیاری دست یافت، به طوری که مدتی بعد نیروهای مهدی به شکست ناپذیری شهره شدند. او **خرطوم** را محاصره کرد و با وجود مقاومت طولانی اهالی آن، در ۱۳۰۲ آنجا را تصرف کرد.

[۱۸] پیتتر ملکم هالت و م دالی، تاریخ سودان بعد از اسلام، ج ۱، ص ۱۰۵، ترجمه محمدتقی اکبری، مشهد ۱۳۶۶.

رسیدن به حکومت

انکی بعد از این فتح، مهدی در همان سال درگذشت و عبدالله، با استفاده از مشروعیتی که مهدی به او بخشیده بود و نیز با بهره‌گیری از **قیرت** و نفوذ خود، موفق شد که بر سه خلیفه دیگر، به ویژه خلیفه چهارم، که از خویشاوندان مهدی بودند پیشی گیرد و وارث حکومتی شود که از دارمجلس تا نیل علیا و از **دریای سرخ** تا دارفور را در بر می‌گرفت. [۱۹] ضرار صالح ضرار، تاریخ السودان الحديث، ج ۱، ص ۱۷۷، بیروت ۱۹۷۵، ۱۹۸۸.

آنچه مهدی برای جانشین خود گذاشت حکومتی ابتدایی برخاسته از **اصول اعتقادی** و دینی در سرزمینی وسیع بود که آثار جنگ‌های دوران مهدی در آن آشکار شده بود و از سوی دیگر شور و حرارت اولیه جنبش مهدیه نیز فروکش کرده بود.

[۲۰] پیتتر ملکم هالت و م دالی، تاریخ سودان بعد از اسلام، ج ۱، ص ۱۰۵، ترجمه محمدتقی اکبری، مشهد ۱۳۶۶.

[۲۱] پیتتر ملکم هالت و م دالی، تاریخ سودان بعد از اسلام، ج ۱، ص ۱۲۱، ترجمه محمدتقی اکبری، مشهد ۱۳۶۶.

← ادعای سروری

تعايشی نیز همچون مهدی بعدها مدعی سروری و رهبری عالم شد و ادعا کرد که مکاشفاتی دارد و در وصف یکی از **مکاشفات** خود گفت که **پیامبر**، **مهدی** و **خضر** نزد او آمده‌اند و پیامبر تمام اعمال او را تأیید کرده و وی را سرور هدایت تمام جهان قرار داده و در حال حاضر جهان در جنگ اوست.

← مشکل حکومت

نخستین مشکل تعايشی بر گرداندن **نظم** و ایجاد حکومتی پایدار در منطقه‌ای گسترده بود که چهار سال **جنگ**، نظم آن را از هم پاشیده بود؛ بویژه این‌که خاندان اولادالبالد که مهدی قسمت عمده نخبگان حکومتی خود را از میان آن‌ها برگزیده بود، به راحتی حاضر به پذیرش **حاکمیت** خلیفه نبودند.

[۲۲] پیتتر ملکم هالت و م دالی، تاریخ سودان بعد از اسلام، ج ۱، ص ۱۲۱، ترجمه محمدتقی اکبری، مشهد ۱۳۶۶.

با وجود این، تعايشی با سرکوب شورش‌ها و عزل اشراف و اولادالبالد، دو خاندان قدرتمند و خویشاوند مهدی، حرکت انقلابی مهدی را که سودای فتح جهان را در سر می‌پروراند، ادامه داد.

← توجیه اقدامات

او در توجیه قتل مخالفانش، به یکی از مکاشفاتش اشاره کرد که در آن پیامبر اقدامت او، از جمله قتل‌ها، را تأیید کرده بود. همچنین ادعا کرد که پیامبر خطاب به او فرمان حمله به نیروهای مصری، ترک و انگلیسی را صادر کرده است.

← سلطه بر سودان

در این دوره گرچه هنوز بخش‌های دورافتاده‌ای از سودان در سلطه قدرت‌های دیگر بود، نفوذ خلیفه تقریباً در تمامی سودان تثبیت شده بود.

- [۱۳۱] پیتر ملکم‌هالت و م‌دالی، تاریخ سودان بعد از اسلام، ج ۱، ص ۱۰۹-۱۱۰، ترجمه محمدتقی اکبری، مشهد ۱۳۶۶.
- [۱۳۲] پیتر ملکم‌هالت و م‌دالی، تاریخ سودان بعد از اسلام، ج ۱، ص ۱۱۲، ترجمه محمدتقی اکبری، مشهد ۱۳۶۶.
- [۱۳۳] ضرار صالح ضرار، تاریخ السودان الحديث، ج ۱، ص ۱۷۷-۱۷۸، بیروت ۱۹۷۵، ۱۹۸۸.
- [۱۳۴] خیر الدین زرکلی، الاعلام، ج ۴، ص ۱۳۲.

← تضعیف قدرت

شکست مهدیون از نیروهای انگلیسی - مصری در ۱۳۰۳، به شهرت شکست ناپذیری ایشان لطمه زد. با وجود این، نبرد در دیگر جبهه‌ها ادامه یافت و در پی شکست تلاش‌های سلطان اتیوپی برای اتحاد با مهدیون در برابر **استعمار** اروپا، خلیفه عبدالله با اتیوپی وارد جنگ شد. آنها علی‌رغم شکست اولیه از نیروهای اتیوپی در ۱۳۰۴، موفق شدند که سال بعد آن‌ها را شکست دهند. این جنگ‌ها موجب ضعف هر دو قدرت در قبال استعمار اروپا شد.

← نامه به سران

در ۱۳۰۴ تعایشی، همچون مهدی، برای خدیو محمد توفیق و **ملکه ویکتوریا** و عبدالحمید دوم، سلطان **عثمانی**، پیام‌هایی فرستاد و آن‌ها را به تسلیم در برابر مهدیون و **ایمان** آوردن به مهدی فرا خواند، اما در ۱۳۰۷ نیروهای مهدیون، به رهبری النجومی، در حال پیشروی به سمت شمال، از نیروهای انگلیسی - مصری شکست سختی خوردند، به گونه‌ای که دیگر تهدیدی برای **مصر** به حساب نمی‌آمدند.

- [۱۳۵] پیتر ملکم‌هالت و م‌دالی، تاریخ سودان بعد از اسلام، ج ۱، ص ۱۱۱-۱۱۳، ترجمه محمدتقی اکبری، مشهد ۱۳۶۶.
- [۱۳۶] موسوعه السياسه، چپ عبدالوہب کیالی، ذیل «عبدالله بن محمد التعایشی»، بیروت ۱۹۷۹-۱۹۹۴.

← وضعیت بحرانی

ناکامی نیروهای مهدیون در ۱۳۰۷ و مرگ سه تن از لایقترین فرماندهان مهدیون یعنی حمدان ابو عنجه، عبدالرحمان النجومی (متوفی ۱۳۰۷) و عثمان آلم (متوفی ۱۳۰۸)، همچنین ظهور اختلافات داخلی و قحطی، تعایشی را با وضعی بحرانی مواجه ساخت.

- [۱۳۷] پیتر ملکم‌هالت و م‌دالی، تاریخ سودان بعد از اسلام، ج ۱، ص ۱۱۴، ترجمه محمدتقی اکبری، مشهد ۱۳۶۶.
- [۱۳۸] موسوعه السياسه، چپ عبدالوہب کیالی، ذیل «عبدالله بن محمد التعایشی»، بیروت ۱۹۷۹-۱۹۹۴.

← شکست‌های مداوم

حکومت تعایشی از اطراف گرفتار هجوم نیروهای بیگانه شد. در ۱۳۰۸ سپاه **انگلیس** - مصر مهدیون را در سرزمین‌های کرانه دریای سرخ شکست داد. در ۱۳۱۱ لشکرکشی مهدیون به **اریتره** در جنگ اُردات/ اغردات با ایتالیایی‌ها به شکست آن‌ها انجامید.

← رقابت اروپاییان

از طرفی نواحی جنوب سودان عملاً بخشی از مملکت مهدیون نبود و تعایشی بر آن مناطق تسلط نداشت. در ۱۳۱۲ بلژیکی‌ها در جنوب و در بحر الغزال با مهدیون وارد جنگ شدند. فرانسوی‌ها نیز در ۱۳۱۳ عملیات نظامی خود را در **سودان** آغاز کردند. رقابت **فرانسه** و انگلیس در **افریقا** باعث تسریع حمله انگلیس به سودان شد، لذا در ۱۳۱۴ نیروهای مصری با هدایت انگلستان به دُنْقَلَه حمله کردند و مهدیون را شکست دادند.

← نشانه پایان حکومت

در ۱۳۱۵ بربره سقوط کرد و بدین ترتیب دامنه **محاصره** روز به روز تنگتر می‌شد.

[۱۷۱] ولادیمیر لوتسکی، تاریخ عرب در قرون جدید، ج ۱، ص ۲۵۹-۲۵۸، ترجمه پرویز بابائی، تهران ۱۳۴۹.

[۱۷۲] پیتر ملکم هالت و م دالی، تاریخ سودان بعد از اسلام، ج ۱، ص ۱۱۸، ترجمه مجتبی اکبری، مشهد ۱۳۶۶.

[۱۷۳] پیتر ملکم هالت و م دالی، تاریخ سودان بعد از اسلام، ترجمه مجتبی اکبری، ج ۱، ص ۱۲۰-۱۲۱، مشهد ۱۳۶۶.

جنگ ام دُرمن یا جنگ کراری در ۱۳۱۶ - که یازده هزار کشته و شانزده هزار زخمی از مهدیون بر جای گذاشت - نشانه پایان حکومت مهدیون در سودان بود.

زمان و محل مرگ

در نهایت، تعایشی که به همراه باقی‌مانده نیروهای خود به گُرنُفان عقب نشینی کرده بود در ۱۳۱۷ با حمله قوای انگلیسی کشته شد. از این زمان، سلطه مشترک انگلیس و مصر بر سودان تا ۱۳۷۴/۱۳۳۴ ش ادامه پیدا کرد.

[۱۷۴] ولادیمیر لوتسکی، تاریخ عرب در قرون جدید، ج ۱، ص ۲۶۲، ترجمه پرویز بابائی، تهران ۱۳۴۹.

شیوه حکومت

در زمان تعایشی، جنبش مهدی از حرکتی انقلابی به دولتی رسمی و تمرکز قدرت دولتی تبدیل شد. ابتدا حکومت جنبه مردمی داشت، اما سیاست‌های خشن و تبعیض آمیز تعایشی و استفاده از **شریعت** به نفع اهداف خود بتدریج به گسترش نارضایی عمومی انجامید. نتیجه این نارضایی، آشوب و جنگ قبیله‌ای و قحطی بود که تأثیر جدی در تضعیف پایه‌های حکومت وی داشت، به طوری که بسیاری از سودانی‌ها در جنگ‌های ۱۳۱۶-۱۳۱۷ در کنار انگلیسی‌ها به سرکوب مهدیون کمک کردند.

مناسبت خارجی

سیاست خارجی انعطاف ناپذیر مهدیون که با به رسمیت نشناختن کشورهای همسایه و نظام بین الملل همراه بود، همچنین تقسیم بندی قلمرو خود و دیگران به دارالاسلام و دارالحرب منجر به انزوای سودان و جنگ دائم مهدیون با مصر، اتیوپی و در نهایت **بریتانیا** شد. در نتیجه بعد از مدتی، بازسازی اقتصادی و سیاسی دولت مهدی نیز متوقف و موجب شکست‌های پی در پی آن‌ها شد.

اقدامات نظامی

از جمله اقدامات تعایشی، تقویت قدرت نظامی از طریق ساختن قورخانه (اسلحه خانه)، کارخانه‌ها و کارگاه‌های کشتی سازی بود. او از اسرای مصری و اروپایی نیز برای سازماندهی و آموزش ارتش خود استفاده می‌کرد.

نظام مالیاتی

اقدام دیگر او ایجاد نظام مالیاتی جدیدی همچون نظام مالیاتی عثمانی و مصر بود و بدین ترتیب نظام دیوانسالاری گذشته را، بر خلاف دیدگاه‌های مهدی، احیا کرد.

[۱۷۵] ولادیمیر لوتسکی، تاریخ عرب در قرون جدید، ج ۱، ص ۲۵۸، ترجمه پرویز بابائی، تهران ۱۳۴۹.

[۱۷۶] پیتر ملکم هالت و م دالی، تاریخ سودان بعد از اسلام، ج ۱، ص ۱۲۲، ترجمه مجتبی اکبری، مشهد ۱۳۶۶.

فهرست منابع

- (۱) خیر الدین زرکلی، الاعلام.
- (۲) ضرار صالح ضرار، تاریخ السودان الحديث، بیروت ۱۹۷۵، ۱۹۸۸.
- (۳) ولادیمیر لوتسکی، تاریخ عرب در قرون جدید، ترجمه پرویز بابائی، تهران ۱۳۴۹.
- (۴) موسوعه السياسه، چپ عبدالوہب کیالی، بیروت ۱۹۷۹-۱۹۹۴.
- (۵) پیتر ملکم هالت و م دالی، تاریخ سودان بعد از اسلام، ترجمه مجتبی اکبری، مشهد ۱۳۶۶.

پانویس

- ↑ موسوعه السياسه، چپ عبدالوہب کیالی، ذیل «عبدالله بن محمد التعایشی»، بیروت ۱۹۷۹-۱۹۹۴.
- ↑ پیتر ملکم هالت و م دالی، تاریخ سودان بعد از اسلام، ج ۱، ص ۸۴-۸۵، ترجمه مجتبی اکبری، مشهد ۱۳۶۶.
- ↑ پیتر ملکم هالت و م دالی، تاریخ سودان بعد از اسلام، ج ۱، ص ۹۷، ترجمه مجتبی اکبری، مشهد ۱۳۶۶.
- ↑ موسوعه السياسه، چپ عبدالوہب کیالی، ذیل «عبدالله بن محمد التعایشی»، بیروت ۱۹۷۹-۱۹۹۴.

۵. [↑](#) [پیتز ملک هالت و م دالی، تاریخ سودان بعد از اسلام، ج ۱، ص ۹۶-۹۷، ترجمه محنتقی اکبری، مشهد ۱۳۶۶.](#)
۶. [↑](#) [ضرار صالح ضرار، تاریخ السودان الحديث، ج ۱، ص ۱۶۸، بیروت ۱۹۷۵، ۱۹۸۸.](#)
۷. [↑](#) [ضرار صالح ضرار، تاریخ السودان الحديث، ج ۱، ص ۱۷۷، بیروت ۱۹۷۵، ۱۹۸۸.](#)
۸. [↑](#) [پیتز ملک هالت و م دالی، تاریخ سودان بعد از اسلام، ج ۱، ص ۱۰۵، ترجمه محنتقی اکبری، مشهد ۱۳۶۶.](#)
۹. [↑](#) [ضرار صالح ضرار، تاریخ السودان الحديث، ج ۱، ص ۱۷۷، بیروت ۱۹۷۵، ۱۹۸۸.](#)
۱۰. [↑](#) [پیتز ملک هالت و م دالی، تاریخ سودان بعد از اسلام، ج ۱، ص ۱۰۵، ترجمه محنتقی اکبری، مشهد ۱۳۶۶.](#)
۱۱. [↑](#) [پیتز ملک هالت و م دالی، تاریخ سودان بعد از اسلام، ج ۱، ص ۱۲۱، ترجمه محنتقی اکبری، مشهد ۱۳۶۶.](#)
۱۲. [↑](#) [پیتز ملک هالت و م دالی، تاریخ سودان بعد از اسلام، ج ۱، ص ۱۲۱، ترجمه محنتقی اکبری، مشهد ۱۳۶۶.](#)
۱۳. [↑](#) [پیتز ملک هالت و م دالی، تاریخ سودان بعد از اسلام، ج ۱، ص ۱۰۹-۱۱۰، ترجمه محنتقی اکبری، مشهد ۱۳۶۶.](#)
۱۴. [↑](#) [پیتز ملک هالت و م دالی، تاریخ سودان بعد از اسلام، ج ۱، ص ۱۱۲، ترجمه محنتقی اکبری، مشهد ۱۳۶۶.](#)
۱۵. [↑](#) [ضرار صالح ضرار، تاریخ السودان الحديث، ج ۱، ص ۱۷۷-۱۷۸، بیروت ۱۹۷۵، ۱۹۸۸.](#)
۱۶. [↑](#) [خیر الدین زرکلی، الاعلام، ج ۴، ص ۱۳۲.](#)
۱۷. [↑](#) [پیتز ملک هالت و م دالی، تاریخ سودان بعد از اسلام، ج ۱، ص ۱۱۱-۱۱۳، ترجمه محنتقی اکبری، مشهد ۱۳۶۶.](#)
۱۸. [↑](#) [موسوعه السياسه، چپ عبدالوہب کتالی، ذیل «عبدالله بن محمد التعایشی»، بیروت ۱۹۷۹-۱۹۹۴.](#)
۱۹. [↑](#) [پیتز ملک هالت و م دالی، تاریخ سودان بعد از اسلام، ج ۱، ص ۱۱۴، ترجمه محنتقی اکبری، مشهد ۱۳۶۶.](#)
۲۰. [↑](#) [موسوعه السياسه، چپ عبدالوہب کتالی، ذیل «عبدالله بن محمد التعایشی»، بیروت ۱۹۷۹-۱۹۹۴.](#)
۲۱. [↑](#) [ولادیمیر لوتسکی، تاریخ عرب در قرون جدید، ج ۱، ص ۲۵۸-۲۵۹، ترجمه پرویز بابائی، تهران ۱۳۴۹.](#)
۲۲. [↑](#) [پیتز ملک هالت و م دالی، تاریخ سودان بعد از اسلام، ج ۱، ص ۱۱۸، ترجمه محنتقی اکبری، مشهد ۱۳۶۶.](#)
۲۳. [↑](#) [پیتز ملک هالت و م دالی، تاریخ سودان بعد از اسلام، ترجمه محنتقی اکبری، ج ۱، ص ۱۲۰-۱۲۱، مشهد ۱۳۶۶.](#)
۲۴. [↑](#) [ولادیمیر لوتسکی، تاریخ عرب در قرون جدید، ج ۱، ص ۲۶۲، ترجمه پرویز بابائی، تهران ۱۳۴۹.](#)
۲۵. [↑](#) [ولادیمیر لوتسکی، تاریخ عرب در قرون جدید، ج ۱، ص ۲۵۸، ترجمه پرویز بابائی، تهران ۱۳۴۹.](#)
۲۶. [↑](#) [پیتز ملک هالت و م دالی، تاریخ سودان بعد از اسلام، ج ۱، ص ۱۲۲، ترجمه محنتقی اکبری، مشهد ۱۳۶۶.](#)

منبع

[دانشنامه جهان اسلام، بنیاد دائرة المعارف اسلامی، برگرفته از مقاله «تعایشی»، شمار ۳۶۱۶.](#)

رده‌های این صفحه: [مدعیان مهدویت](#) | [مهدویت](#)